

ԳՐԱԽՈՍԱԿԱՆ

Մ Ի Ս Թ Ի Կ Տ Ա Ի Ի Ղ

(Քերթումներ)

Աշտիշատ

Փարիզ, 1955

Աշտիշատ նոր մըն է որ կուգայ հատորով մը իր մուտքը ընելու սփռուքի քերթողներուն մէջ։ Եկեղեցական մըն է ան, իրական անունով Խաչակ Վարդ։ Ղազարեան, Միսրան Ս. Յակոբեանց Ուխտին, հետեաբար աստուածներու բարբառով արտայայտուիլը արուեստի համազօր իրաւունք մըն է իրեն համար։

Ամէն քերթող իր հոգիին երգը բանով մը արտայայտել կը սիրէ, համաձայն իր հոգեվիճակներուն և իր երգի նկարագրին։ Յայն հոգիւններն ու քերթողները կը քնարերգէին իրենց հոգիին ձայները հոգիին կախուած եւոյեան տաւիղով, բնութեան շունչին ընդմէջէն։ Բարեւոյնի գերիները կ'երգէին Սիոնի օրհներգութիւններ և ողբեր, ուրիներու ճիւղերէն կախուած իրենց քնարներուն վրայ, աքսորի գետերու երկայնքին։ Ուրիւններ կ'երգեն տակաւին սրինգի և ջութակի վրայ, աւելի աղմկալից հոգիներ կ'երգեն ժազ-պանջի, իսկ խոր հոգիները՝ երգենոնին վրայ։ Աշտիշատ կ'երգէ «Միսրիկ Տաւիղ» վրայ։

«Միսրիկ»ը, տաւիղին քով, գրական յարգարանքի մը հաշտոյն է որ տրուած է, այլ խորքի մը, հոգեվիճակի մը իրրե արտայայտութիւն, որովհետեւ հատորը լեցնող քերթուածները մեզի կուգան ոչ միայն միսթիկ հոգեվիճակներէ, այլ նաեւ միսթիկ եղանակաւորումով։

Աշտիշատի քերթուածները իրենց արտայայտութեամբ ճիշդ է թէ կը հպատակին իմացապաշտութեան մը, երբ մեզի կը բերեն անձնական ու մտերիմ յոյգեր, տագնապներ, կսկիծներ, բոլորն ալ իմաստի միգամածի մը ընդմէջէն ու քնարական հեղուումով։ Միւս կողմէն իր հոգին ունի խորհրդապաշտ քղամիթ մը, ուր գոյնէ, պատկերէ և երաժշտութիւնէ աւելի ընթերցողը կը մղեն հոգեկան փորձառութեան մը դառնութիւններու հնոցէն կաթիլ կաթիլ քամուած։ Իւրաքանչիւր քերթուածը ինքն իր մէջ ապրում մը կը թուի ըլլալ, անցեալ մը, ներկայ մը և յաճախ յուսակաւոր ապագայ մը՝ որուն կ'երթայ թեակոտոր ու շուարուն։

Աշտիշատ չի փորձեր խորհուրդի վարչամարմին մեղմելու իր տրամութիւնը, երբ արտաքին աշխարհին բացուիլ կ'ուզէ, բնածին թախիծ մը կայ իր հոգիին մէջ, տարիներու երանգուն ստուերներովը հոժացած, իր քերթուածներէն իւրաքանչիւրը բաժակ մըն է տրամութեան, նոյնիսկ երբ իր շրթներուն չէ բարձրացած։

Սակայն հոգեյատակը իր արտայայտութիւններուն՝ միսթիկ ինչ մը ունի, զգացական տարրերու գերակշռութեամբ, ուր իմացական յտակութիւնը շատ յաճախ տեղի կուտայ զգացական անորոշ գերազրութիւններու, որովհետեւ ան կը հաւատայ իր ներքին փորձառութիւններուն, եթէ նոյնիսկ անոնք չհասնին մեզի իր տողերով։ Աշտիշատ «անդին» մը ունի իր մէջ, որուն վերքերումը յաճախ անորոշ ըլլալու աստիճան կը դժուարանայ իր քերթուածներուն մէջ։

Աշտիշատ իր կրօնամիտ քերթուածներուն մէջ Բրիտտոսի հետքերուն վրայ չի գեղերի, մտապատկերներ ունի լոկ, որոնք տեղական զգացում և գաղափար իսկ չեն կրնար ըլլալ։ Իր հոգին չի խայտար այդ մտապատկերներուն առջև այլ թառ և ստեղ կը փոխէ, վերածուելու համար սովորական տրամազգած դժգոհութիւններու, աշխարհիկ շապիկի մը ներքեւ դողդողուն։

Սորքի քննութենէն երբ անցնինք թէքնիքին, այսինքն այն կիրթ զգայարանքին որով քերթողներ գիտեն կառուցանել իրենց քերթուածները, Աշտիշատի քով նուազման կ'ենթարկուի, համեմատած խորքին։ Յօրինուածութեան, կշռականութեան, արտայայտութեան լրջութեան և բաւերու զգայարանքի թերութիւններն ու նուազումները՝ իր քերթուածները կը վերածեն մէկ կողմէն ինքնասոյզ մեծախօսութիւններու և միւս կողմէն ինքնամուգ խորհրդածութիւններու։ Այս է պատճառը որ իրերն ու իրողութիւնները իրրե բանաստեղծ տեսնելու իր կեցուածքը անթերի և հաւասարակշիռ չի գար մեզի։

Բանաստեղծին կոչումն է մեզի տալու անսովորը, մեր մտածումներն ու զգացումները թարմացնելու տարաշխարհիկ լոյսերով, մեր շուրջի միօրինակութեան մէջ ստեղծելու բուստէ կղզեակներ։ Այս տեսակէտով Աշտիշատը, հակառակ իր յաջող մուտքին, տակաւին բաւական տեղ ունի իր արուեստի ուխտագնացութեան ճամբուն մէջ, իրեն յաջողութիւն կը մաղթենք։

Ե.Դ.Լ.ԱՐԴ